

УДК 330.341.11

Сакун Л.М., к.е.н., доцент
 Sakun L. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0001-5113-4154>
 Бражнікова Т.М., студентка
 Brazhnikova T. Student

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

В умовах ринкової економіки мотивом розвитку виступають внутрішні та зовнішні фактори діяльності підприємства, на відміну від централізованого управління, де основними мотиваційними факторами розвитку підприємств є план та централізовані капіталовкладення або довгострокові державні кредити. Інновація – це реалізація об'єктивних законів розвитку суспільства, які, у свою чергу, є окремим випадком загальних законів розвитку систем. У статті розглянуто концепцію інвестиційно-інноваційного механізму підтримки конкурентоспроможності підприємств, визначено компоненти інвестиційної та інноваційної діяльності.

Промисловий сектор займає особливе місце в економіці країни. Конкурентоспроможність підприємств галузі вимагає постійного вдосконалення технологічних аспектів. Це можливо лише шляхом впровадження результатів НДДКР. Проаналізовано стан функціонування промислових підприємств та визначено тенденції інноваційних та інвестиційних процесів у машинобудівній галузі України. Аналіз показав, що галузеві наукові установи мали низький рівень підтримки фінансування в період запуску ринкових відносин.

Спираючись на результати цього дослідження, автори конкретизують системні компоненти механізму інвестицій та інновацій для підтримки конкурентоспроможності промислових підприємств. Така структура моделі дозволяє адаптувати механізм інвестицій та інновацій до динамічного середовища, дає можливість контролювати несприятливі тенденції в діяльності промислових підприємств, зробити конкурентоспроможність більш досяжною та підвищити обсяг та ефективність економічної діяльності шляхом залучення коштів.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства, механізм забезпечення конкурентоспроможності, промисловість.

DEVELOPMENT FEATURES OF INVESTMENT AND INNOVATION MECHANISM FOR MAINTAINING COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

In the conditions of market economy, in contrast to centralized control, where the main motivational factors in the development of the enterprise were the plan and centralized capital investments or long-term government loans, the motives of development due to internal and external factors of the business. Innovation is the realization of the objective laws of development of society, which, in turn, are a special case of the General laws of development of systems. The article considers conception of investment and innovation mechanism for maintaining competitiveness of enterprises, components of investment and innovation activity were determined.

Industry sector has a special place in economy of the country. Competitiveness of industry enterprises requires for permanent perfection of the technological aspects. It is possible only by introduction of the results of R&D efforts. The state of functioning of industrial enterprises is analyzed and trends of innovative and investment processes in the machine-building industry in Ukraine are determined. The analysis showed that sectorial scientific institutions had a low level of financing support in a period of market relations start-up.

Basing on the results of this research, the authors specify the system components of the investment and innovation mechanism for maintaining competitiveness of industrial enterprises. Such structure of the model allows for adapting the investment and innovation mechanism to the dynamic environment, gives the opportunity to control adverse trends in the activity of industrial enterprises, to make competitiveness more achievable and to raise volume and effectiveness of economy activity by fundraising.

Key words: investment and innovation activity of enterprise, mechanism for maintaining competitiveness, sector of industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Особливості умов виробництва продукції визначають об'єктивні проблеми, які виникають у процесі управління промисловими підприємствами, що у свою чергу викликає необхідність формування і реалізації механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємств, який виступає основним резервом підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції. У зв'язку з цим високу актуальність набувають питання формування та розвитку механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю промислових підприємств, які потребують розробки нових концептуальних, методологічних та практичних підходів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Фундаментальні розробки у сфері забезпечення конкурентоспроможності належать таким зарубіжним ученим, як: І. Ансофф, М. Портер, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер та ін. Питання впливу інвестиційно-інноваційних процесів на конкурентоспроможність підприємства досліджували такі науковці, як: В. В. Козик, С. М. Ілляшенко, М. І. Небава, Т. О. Петрушка, А. М. Ткаченко, Н. О. Шпак, О. М. Ястремська та ін.

Цілі статті. Оцінка основних показників діяльності вітчизняної промисловості та визначення концепції моделі інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення конкурентоспроможності для промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Робота будь-якого механізму потребує використання ресурсів. Недостача об'єму або надмірність їх використання при роботі механізму впливають на якість та час його функціонування, а також можуть призвести до того, що механізм припинить свою роботу через неналежний стан того чи іншого фактору. Іншою невід'ємною складовою роботи механізму є ефективність. Будь-який механізм являє собою систему взаємопов'язаних елементів. Під дією зовнішнього фактору (у нашому випадку таким фактором є інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства) механізм приводиться у дію. Наскільки ефективною буде його робота, залежить від якості збору самого механізму і від того, як його експлуатують. У випадку з інвестиційно-інноваційною діяльністю те, як експлуатують механізм, буде залежати від сформованої стратегії підприємства і від того, як вона реалізується на практиці.

Для механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства характерною є творча діяльність, яка є ключовим джерелом постійного зростання й розвитку. При цьому управління інвестиціями здійснюється не ізольовано від управління іншими функціями (виробництвом, маркетингом і т. д.), а у тісному взаємозв'язку, на базі глибокої інтеграції. Фактично це стає невід'ємним складовим елементом усієї організації, який задає вектор її розвитку, і багато у чому визначає її стратегію, у тому числі стратегію підвищення конкурентоспроможності [1]. При побудові механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємством необхідно виходити із найширшого поняття нововведень, коли інноваційний процес включає у себе все: від початку до кінця створення нових товарів, послуг та процесів. Поверхнєве вивчення проблем підвищення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства є перепоною на шляху до вдосконалення механізмів управління конкурентоспроможністю.

Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства раціонально спланувати, організувати свою діяльність і функціонувати на протязі довгого часу, ураховуючи при цьому всі можливості і загрози з боку зовнішнього середовища. Для цього необхідно сформулювати єдину стратегічну ціль діяльності організації, а головне методи конкурентної боротьби, за допомогою яких підприємство зможе досягти бажаних результатів, а також вийти на світовий рівень торгівлі своєю продукцією.

За сучасних умов на фоні кризи, яка відбувається у світовій та вітчизняній фінансових системах, змінюваної кон'юнктури світових цін на промислові товари, нестабільної динаміки світових цін на нафту, спостерігається періодично змінювані цикли короткочасних підйомів та спадів виробництва промислових підприємств. Незважаючи на складну економіко-політичну ситуацію, промисловість залишається вагомим частинною економіки України та за I півріччя 2019 р. продемонструвала відновлювальне зростання на 2,8%. При цьому за підсумками 2018 р. промисловість забезпечувала 32% загального випуску продукції та послуг, 19% валової доданої вартості та 15% робочих місць [2]. Загалом промисловість включає майже 40 тис. підприємств різних форм власності і забезпечує зайнятість у таких суміжних сферах, як транспорт і торгівля. Крім того, на промисловість припадає понад 70% товарного експорту. Міжнародна торгівля промисловими товарами відіграє значну роль в економіці України: зокрема, в I півріччі 2019 р. валютні надходження від промислового експорту склали 33030361,6 тис. дол. США, що сприяло стабілізації економічної ситуації в країні [2]. Протягом останніх шести років в Україні спостерігається нестабільна динаміка індексу промислової продукції (рис. 1). Так, за 2013-2015 рр. індекс промислової продукції в Україні знизився на 8,7%, у 2016 році даний показник збільшився на 15,8%, і загалом протягом 2016-2018 років індекс знову показав незначне зниження на 1,2%. Проаналізуємо динаміку даного показника за видами діяльності (табл. 1).

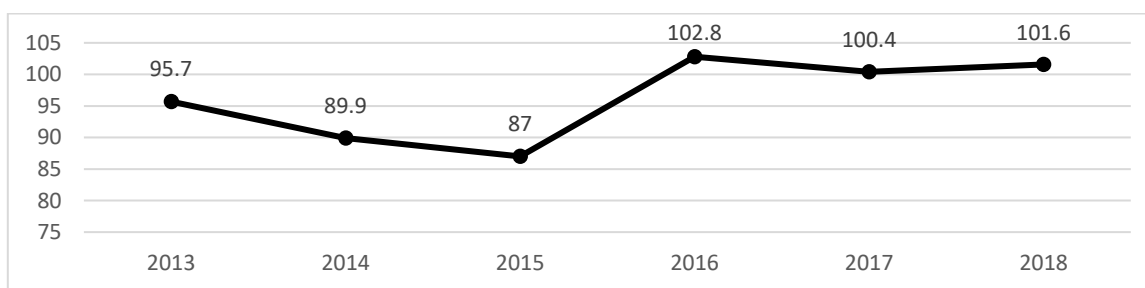

Рис. 1 – Індекс промислової продукції в Україні за 2013-2018, %

Таблиця 1

Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013-2018, %

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, +/-
Промисловість	95,7	89,9	87	102,8	100,4	101,6	5,9
Добувна та переробна промисловість	95,2	89,3	86,9	102,9	101,6	101,5	6,3
Машинобудування	86,4	79,4	85,9	102,0	107,9	101,6	15,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	98,9	93,4	88,0	102,5	93,5	102,8	3,9

Тут спостерігається схожа динаміка за всіма видами діяльності. За останні шість років даний показник показав зростання у добувній та переробній промисловості – на 6,3%, у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 3,9%, і найвищі показники зростання спостерігаються у галузі машинобудування – 15,2%. Така ситуація свідчить про збільшення обсягу виробництва у 2016 році, що є позитивною тенденцією. Обсяг реалізованої продукції підприємств усієї промисловості та галузі машинобудування наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за 2013-2018, млн. грн.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
Промисловість	1322408,4	1428839,1	1776603,7	2158030,0	2608027,7	2507122,7	1184714,3	89,59
Добувна та переробна промисловість	969309,6	1058436,1	1330812,5	1552879,0	1942202,2	2017294,2	1047984,6	108,12
Машинобудування	113926,6	101924,7	115261,7	131351,8	167649,3	181717,1	67790,5	59,50
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	333400,6	351803,2	424705,2	580354,1	638406,6	464244,1	130843,5	39,25

Показник обсягу реалізованої промислової продукції протягом 2013-2018 років загалом має тенденцію до зростання за всіма видами діяльності. Зокрема, обсяг реалізованої продукції добувної та переробної промисловості збільшився на 1047984,6 млн грн, або на 108,12%, машинобудування – на 67790,5 млн грн або на 59,50%, і постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 130843,5 або на 39,25%. Такі показники свідчать передусім про інфляційні процеси та зміну кон'юнктури ринку.

Частка машинобудування у структурі промисловості України за аналізований період загалом має тенденцію до зниження (рис.2). У 2013 р. частка реалізованої продукції машинобудування у загальному обсязі реалізованої промислової продукції становила 8,6%, а на кінець 2018 р. – 7,2%. Такі значення майже в 3-5 разів менші, ніж у країнах-лідерах галузі машинобудування. Так, у Німеччині, Японії, Англії, Італії, Китаї частка машинобудування займає 30-50% загального обсягу промислової продукції [3].

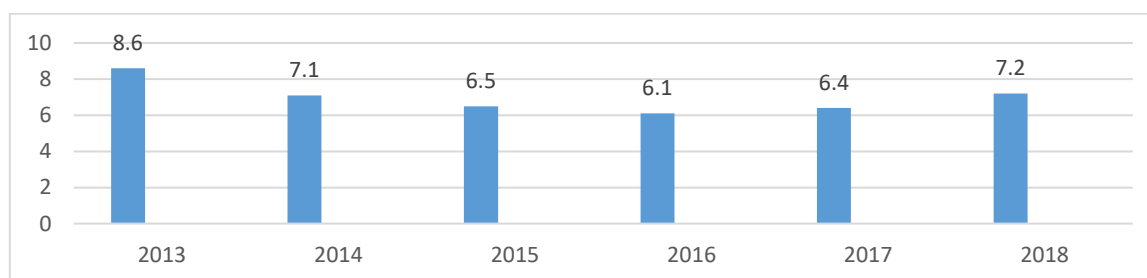

Рис. 2 – Питома вага машинобудування в промисловості України за 2013-2018, %

На сучасному етапі вітчизняна машинобудівна галузь характеризується низькими показниками розвитку, нестійкими позиціями на внутрішньому й зовнішньому ринках, неефективними та затратними технологіями, що негативно впливає на конкурентоспроможність переважної більшості підприємств. Глобальна фінансово-економічна криза ще більше загострила проблему конкурентоспроможності вітчизняних виробників, суттєво зменшивши платоспроможний попит споживачів на багатьох сегментах ринку [4]. Аналізуючи підприємства машинобудування, Н. Мариненко наголошує, що намагаючись вижити у складних сучасних умовах, суб'єкти господарювання роблять ставку не на отримання довготривалих конкурентних переваг за рахунок інновацій, а діють у межах вирішення тактичних завдань [5]. Н. Мариненко вказує, що саме інновації впливають на розвиток промисловості.

Інвестиційно-інноваційний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства являє собою сукупність методів та способів управління, які дають можливість підприємству мати стійку позицію на ринку, залучати та зберігати не лише інвесторів, а й споживачів при реалізації основної мети своєї діяльності. Щоб краще уявити таку систему, була складена схема механізму інвестиційно-інноваційної діяльності, яка представлена на рис. 3. Заходи з оцінки інвестиційної привабливості у рамках реалізації інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства має складатися з основних етапів, які націлені на вибір факторів досягнення поставлених стратегічних і оперативних цілей, пошук альтернативних інноваційних пропозицій та коректування сукупного інноваційного портфелю підприємства. Усе це дозволяє підприємству підвищити об'єми та ефективність економічної діяльності за допомогою залучених інвестиційних коштів. При формуванні такого механізму необхідно враховувати особливості державного регулювання ринкових відносин та фактори саморегуляції ринку. Функціонування такого механізму перш за все залежить від сучасних ринкових умов, кон'юнктури на певному товарному ринку, його специфіки та динаміки розвитку.

Рис. 3 – Механізм інвестиційно-інноваційної діяльності для промислових підприємств.

Висновки. Таким чином, створення інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства – це процес якісних та кількісних перетворень системи, умовою формування та утримання яких виступають інновації та нововведення, які забезпечують оптимальний та стабільний розвиток системи. Планування та здійснення інноваційної діяльності промислового підприємства потребує проведення постійного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища для формування потреби в інвестиціях, пошуку їх джерел, розробки і реалізації інноваційних проектів, і у подальшому сприятиме формуванню високого рівня конкурентоспроможності промислового підприємства.

Список бібліографічного опису:

1. Яковец Ю. В. Інновації: закономірності, механізми, перспективи. Москва, 2003. 246 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 23.11.2019).

3. Вецепура Н. В., Прокоф'єва С. В. Питання відновлення машинобудівного комплексу України в умовах розвитку коопераційних зв'язків. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. №3(45). С. 158-162.
4. Йохна, М. О., Соколюк Г. О. Методичні підходи до формування системи управління конкурентоспроможністю підприємств у глобалізованій економіці. *Економіка підприємства та управління виробництвом*. 2011. №4(60). С. 81-85.
5. Мариненко Н. Ю. Тенденції розвитку промислових підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2016. № 1.

References

1. Yakovets, Y. V. Innovatsii: zakonornosti, mehanizmy, perspektivy. Moscow, 2003. 246 p. [in Russian].
2. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (accessed 23.11.2019) [in Ukrainian].
3. Vetsepura N. V., & Prokofieva S. V. Pytannia vidnovlennia mashynobudivnoho kompleksu Ukrainy v umovakh rozvytku kooperatsiinykh zviyazkiv. *Ekonomicnyi visnyk Donbasu – Economic reporter of Donbas*, 2016, no. 3(45), pp. 158-162. [in Ukrainian].
4. Yohna M. O., & Sokolyuk H. O. Metodychni pidkhody do formuvannia systemy upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv u hlobalizovani ekonomitsi. *Ekonomika pidpriemstva ta upravlinnia vyrobnytstvom – Enterprise economy and manufacturing management*, 2011, no. 4(60), pp. 81-85. [in Ukrainian].
5. Marynenko N. Y. Tendentsii rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy v suchasnykh umovakh. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 2016, no. 1. [in Ukrainian].

Дата подання публікації 09.03.2020 р.

УДК 332.155:664.6

Талах В.І., к.е.н., доцент
Talakh V. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0002-2185-7957>

Талах Т.А., к.е.н., доцент
Talakh T. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0002-1947-8114>

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Луцький національний технічний університет

Аналіз підприємницької діяльності підприємства всесторонньо оцінює його відповідність до поставлених на певному етапі цілей та завдань, і спрямований на виявлення кількісно-якісних змін економічних показників в динаміці, що характеризує ефективність функціонування підприємства. В економічній літературі існує невизначеність щодо розуміння порівняльного аналізу як методу чи виду економічного аналізу. У статті окреслено суть, види, основні завдання та умови використання порівняльного аналізу.

Розглянуто основні підходи до економічної суті та видів порівняльного аналізу підприємницької діяльності. Визначено, що порівняльний аналіз розглядається не лише як метод порівняння, а й як сукупність взаємозалежних методів дослідження підприємств, а також з'ясовано умови, за яких використовують порівняльний аналіз підприємницької діяльності підприємств.

Обґрунтовано, що порівняльний аналіз підприємницької діяльності підприємства слід розглядати як такий, що забезпечує загальну оцінку результатів діяльності за критеріями визнання їх конкурентоспроможності, що передбачає вплив позитивних і негативних факторів, визначення сильних і слабких сторін функціонування, ідентифікацію конкурентних переваг і місця підприємства у конкурентному середовищі в цілому.

Метою порівняльного аналізу є визначення місця підприємства у конкурентному середовищі. Основним завданням – визначення економічного потенціалу підприємства та його основних конкурентів. Об'єктом визначається підприємницька діяльність підприємства, а основним результатом – система показників комплексного порівняльного аналізу, що визначає позиціонування підприємства в конкурентному середовищі

Запропоновано етапи проведення порівняльного аналізу, його інформаційне забезпечення та систему показників, за якими оцінюється ефективність підприємницької діяльності підприємства для потреб управління.

Ключові слова: аналіз, порівняльний аналіз, підприємницька діяльність, управління.